

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2007-03-09

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt-Åke Nilsson, regeringsrådet Stefan Ersson och justitierådet Lars Dahllöf.

Bidragsbrottslag

Enligt en lagrådsremiss den 15 februari 2007 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. bidragsbrottslag,
2. lag om ändring i lagen (2004:115) om självbetjäningstjänster via Internet inom socialförsäkringens administration, och
3. lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Karl-Åke Persson.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet

Huvudinnehållet i det remitterade förslaget är en ny lag, som kriminaliserar bidragsbrott. Ett sådant brott begås när någon av uppsåt eller grov oaktsamhet lämnar oriktiga uppgifter eller underlåter att anmäla ändrade förhållanden när han eller hon är skyldig att göra detta och därigenom orsakar fara för felaktig utbetalning av sådana ekonomiska förmåner inom välfärdssystemen som beslutas av Försäkringskassan eller något annat i lagen angivet organ. Utbetalningarna av sådana förmåner som omfattas av lagen uppgick enligt lagrådsremissen under år 2005 till cirka 520 miljarder kronor, vilket motsvara-

de omkring 60 procent av de utgifter som rymdes under det för staten i budgetprocessen fastställda utgiftstaket.

Behovet av lagstiftning

Ett antal remissinstanser har avstyrkt delar av förslaget eller ställt sig tveksamma till behovet av den föreslagna lagstiftningen. De kritiska synpunkter som framförts har framförallt grundats på att de undersökningar som gjorts av förekomsten av missbruk bara omfattar begränsade delar av tillämpningsområdet, att de gärningar som omfattas av den föreslagna lagen till stor del redan omfattas av gällande lagstiftning, främst brottsbalkens bestämmelser om bedrägeribrott, samt att kriminalisering som metod för att hindra överträdelser av olika normer i samhället bör användas med försiktighet, i enlighet med vad som deklarerats i prop. 1994/95:23 s. 52 ff.

Med utgångspunkt i de undersökningar av förekomsten av missbruk som gjorts inom delar av välfärdssystemen och även i erfarenheter från andra länder hävdar regeringen i förslaget att det finns behov av ett effektivt straffrättsligt skydd för välfärdssystemen, vilket inte fullt ut tillgodoses i den gällande lagstiftningen, och att ett sådant skydd bedöms nödvändigt för att på sikt upprätthålla ersättningsnivåerna i systemen och tilltron till dessa. En sådan lagstiftning anses också vara av betydelse för att påverka medborgarnas värderingar vad gäller villkoren för att ta del av förmåner inom välfärdssystemen. Det hävdas vidare att det straffrättsliga skyddet bör, i likhet vad som skett inom skatteområdet, ges i en särskild lag, där brottsförutsättningarna anpassats till de särskilda förhållandena inom välfärdssystemen och där även grovt vårdslösa förfaranden är kriminaliserade.

Av skäl som utförligt redovisats i det remitterade förslaget är det, också enligt Lagrådets mening, angeläget att välfärdssystemen

med effektiva metoder skyddas mot missbruk. I likhet med flera remissinstanser måste Lagrådet dock konstatera att de föreslagna brottsbeskrivningarna i mycket stor utsträckning täcks av brottsbeskrivningar som redan idag finns i brottsbalken, bl.a. bedrägeribrotten i 9 kap. och vårdslös försäkrans i 15 kap. 10 § brottsbalken (jfr Lagrådets yttrande i prop. 1990/91:140 s. 194 ff.). När det sedan gäller ytterligare kriminalisering av olika oaktsamma beteenden är det befogat att ställa frågan om det inte kunde vara minst lika effektivt att införa någon form av sanktionsavgifter som att kriminalisera (jfr även NJA 2004 s. 510 I och II). Ett alternativ är naturligtvis också att anpassa vissa bestämmelser i förmånslagar till gärningsbeskrivningar i brottsbalken. Den tveksamhet till förslagen som kommit till uttryck i det nu sagda utgör emellertid inte tillräckliga skäl för att Lagrådet skall motsätta sig att förslagen genomförs.

Beredningskravet

Enligt 6 § skall de myndigheter som beslutar om sådana förmåner som avses i lagen göra anmälan till polismyndighet eller till Åklagarmyndigheten om det kan misstänkas att brott enligt lagen har begåtts.

Utredningens överväganden i fråga om anmälningsskyldighet utmynnade i bedömningen att någon obligatorisk anmälningsskyldighet inte borde införas (SOU 2006:48 s. 141 ff.). Frågan har alltså övervägts av utredningen men remissinstanserna har inte haft möjlighet att närmare ta ställning till något utarbetat förslag om anmälningsskyldighet. Det har emellertid uppgetts under föredragningen att Försäkringskassan, Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen beretts tillfälle att ge synpunkter på ett utkast till lagrådsremiss och att samtliga myndigheter som berörs av frågan om anmälningsskyldighet samt

Sveriges Kommuner och Landsting och Arbetslöshetskassornas samorganisation på motsvarande sätt kommer att få del av utkast till proposition.

Med hänsyn till vad som ovan anförts anser Lagrådet att beredningskravet får anses bli uppfyllt också i den nu aktuella delen.

I övrigt har inte Lagrådet några synpunkter på förslagen.